

RÓŻA KAŻMIERCZAKOWA (1939–2023)

JOANNA KORZENIAK
JOANNA PERZANOWSKA

21 kwietnia 2023 roku, cztery dni przed swoimi 84. urodzinami, zmarła profesor Róża Kaźmierczakowa, botaniczka, która przez kilkadziesiąt lat pracowała w Instytucie Ochrony Przyrody PAN. Dla nas była Panią Różą, dla kolegów i koleżanek ze swojego pokolenia po prostu Różą.

Urodziła się 25 kwietnia 1939 roku w Chełmie. Od 1944 roku mieszkała z rodziną w Krakowie, gdzie w latach 1946–1953 uczyła się w szkole podstawowej, a później w żeńskim liceum im. Józefy Joteyko. W okresie 1957–1962 studiowała biologię na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jej praca magisterska, wykonana pod kierunkiem profesora Bogumiła Pawłowskiego, dotyczyła roślinności nadpotokowej w tatrzańskich dolinach: Małej Łąki, Za Bramką, Strążyskiej, Ku Dziurze, Spadowca i Białego. Po ukończeniu studiów magisterskich odbyła roczny staż naukowy pod kierunkiem profesora Jana Kornasia w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin UJ. W zaświadczeniu o odbyciu stażu profesor Kornas napisał, że Pani mgr Róża Rajchel *dała się poznać jako zamiłowana botaniczka, bardzo uzdolniona i sumienna zarówno w pracy dydaktycznej, jak i naukowej. Wykazała samodzielność i dobre przygotowanie z zakresu geografii i ekologii roślin. Podkreślił także jej znaczny zasób wiadomości z dziedziny florystyki.* W listopadzie 1963 roku została zatrudniona

*Z bukietem jesiennych róż w Przenoszy
(październik 2014 r.)
fot. Marta Wojewoda*

*Podczas uroczystości nadania stopnia doktora na Uniwersytecie Jagiellońskim
fot. archiwum rodzinne*

w Zakładzie Ochrony Przyrody PAN (od 1993 r. Instytucie Ochrony Przyrody PAN). W 1965 roku rozpoczęła studia doktoranckie, a sześć lat później, na Uniwersytecie Jagiellońskim, uzyskała stopień doktora nauk przyrodniczych na podstawie rozprawy pt. *Badania nad ekologią i produkcją runa w dwóch zespołach leśnych w okolicy Książa Wielkiego*, wykonanej pod kierunkiem profesor Anny Medweckiej-Kornaś. W 1992 roku uzyskała stopień doktora habilitowanego nauk biologicznych. Podczas

*Ochotnica Górna w Gorcach
– prace w dolinach Jaszczę i Jamne.
Od lewej stoją: Maria Profus,
Róża Rajchel (Każmierczakowa)
i Stefan Michalik, siedzą od lewej:
Micios Karkanis i Jan Klein (1964 r.)
fot. archiwum Marii Profus*

*W terenie (1964 r.)
fot. archiwum rodzinne*

*Prace nad programem CORINE biotopes,
budynek Instytutu Ochrony Przyrody
przy ul. Ariańskiej 1 w Krakowie.
Przy klawiaturze wprowadzająca dane –
Anna Dyduch-Falniowska,
obok Pani Róża,
stojąca u góry Ketrzyna Zajęc
(kwiecień 1996 r.)
fot. archiwum rodzinne*

*W terenie: z Joanną Perzanowską
na Wale Pińczowskim (lipiec 2013 r.)
fot. Marta Wojewoda*

Park Narodowy Góry Bukowe na Węgrzech.
Podczas wycieczki przyrodniczej zorganizowanej
przez Piotra Dąbrowskiego z biura podróży Eco-Tourist.
Od lewej Barbara Rams, Małgorzata Gonera
i Pani Róża (kwiecień 2000 r.)
fot. Marta Wojewoda

Z sokiem ze świeżych pomarańczy,
w przerwie między zwiedzaniem pałacu
i skarbcza w Mykenach (Grecja, maj 1997 r.)
fot. Tadeusz Kaźmierczak

swej długoletniej pracy w Instytucie koncentrowała się przede wszystkim na kwestiach zagrożenia i ochrony rodzimej flory. Z rzeczywistym odejściem na emeryturę wstrzymywała się aż do ukończenia ostatniego wydania *Polskiej czerwonej listy paprotników i roślin kwiatowych* (2016). Lista Jej publikacji liczy ponad sto prac. Z najważniejszymi z nich można się zapoznać na stronie repozytorium cyfrowego RCIN IOP PAN: <https://rcin.org.pl/iop>.

Jej naukowe zainteresowania obejmowały zagadnienia ochrony przyrody, zwłaszcza rzadkich i zagrożonych gatunków roślin i ich siedlisk, oraz ekologii wy-

branych ekosystemów leśnych i łąkowych. W latach 70. i 80. zajmowała się także związkiem między zanieczyszczeniem powietrza cynkiem i ołowiem i koncentracją tych metali w tkankach roślinnych. Jest znana przede wszystkim z prac nad roślinnością wyróżniającą się wysokim bogactwem gatunkowym i obecnością skrajnie rzadkich i zagrożonych wyginięciem gatunków roślin: murawami kserotermicznymi, ciepłolubnymi łąkami, świetlistą dąbrową. Przez wiele lat intensywnie pracowała w terenie. Zbierała i opracowywała podstawowe informacje na temat najsilniej zagrożonych gatunków roślin i monitorowała stan ich populacji. Najbardziej znany-

mi „podopiecznymi” Pani Róży były m.in.: len włochaty *Linum hirsutum*, rezeda mała *Reseda phyteuma*, pierwiosnka omączona *Primula farinosa*, jaskier illiryjski *Ranunculus illyricus*, kosaciec bezlistny *Iris aphylla*, dziewięciśl popłocholistny *Carlina onopordifolia*, groszek pannoński *Lathyrus pannonicus* i szerokolistny *L. latifolius*, stulisz miotłowy *Sisymbrium polymorphum*, pępawa różyczkolistna *Crepis praemorsa*. Była zaangażowana w prace nad tworzeniem stanowisk zastępczych warzuchy polskiej *Cochlearia polonica* i dziewięciślu popłocholistnego *Carlina onopordifolia*. Uczestniczyła w opracowaniach roślinności i flory do planów ochrony licznych rezerwatów przyrody, parków narodowych (m.in. Pienińskiego), czy inwentaryzacji botanicznych na potrzeby parków krajobrazowych (m.in. Nidziańskiego PK, Szanieckiego PK, Kozubowskiego PK).

Już w latach 90. zaangażowała się w prace realizowane w ramach europejskich programów służących ujednoczeniu polityki środowiskowej, jak CORINE biotopes i Emerald, które zapoczątkowały rozwój sieci Natura 2000 w Polsce. W późniejszym czasie brała czynny udział w Państwowym Monitoringu Środowiska w części dotyczącej roślin.

Pani Róża była osobą o wysokiej kulturze osobistej. Zawsze też dbała o poprawność i precyzję języka, co miało istotne znaczenie w pracy redakcyjnej – niezbyt wdzięcznym, bo niewidocznym, a jednocześnie czasochłonnym zajęciu. Przez wiele lat Pani Róża była związana z czasopiśmem

Na pomnikowych rozmiarów gruszy
w Woli Skrzydlańskiej (październik 2018 r.)
fot. Marta Wojewoda

W Beskidzie Wyspowym
z wnuczkami (marzec 2003 r.)
fot. Marta Wojewoda

go dwumiesięcznika *Chrońmy Przyrodę Ojczyztą*. Była bardzo cenionym i zapracowanym recenzentem. Zredagowała także wszystkie trzy wydania *Polskiej Czerwonej Księgi Roślin* (1993, 2001, 2014), opracowując przy tym do każdego z nich po kilkanaście gatunków. Zainicjowała i koordynowała prace nad ostatnim, trzecim wydaniem *Polskiej czerwonej listy paprotników i roślin kwiatowych*, w którym po raz pierwszy oszacowano zagrożenie gatunków stosując kryteria IUCN, wymagające określenia przyczyny i siły ich zagrożenia.

Studia Naturae. W latach 1992–2001 pełniła funkcję redaktora naczelnego, później pracowała w zespole redakcyjnym tego naukowego periodyku. W latach 1998–2005 wchodziła w skład zespołu redakcyjne-

W rezerwacie Wąwóz Homole,
z Jerzym Kurzyńskim (po lewej)
i Andrzejem Kalembą (w środku) (2007 r.)
fot. Joanna Korzeniak

„Botaniczne” imię Róża korespondo-
wało z Jej zamiłowaniem do świata roślin,
nie tylko dziko rosnących, ale też hodowa-
nych. Zarówno w Jej domu, jak i miejscu
pracy, parapety okienne i kwietniki zajęte
były przez doniczki z paprociami, storczy-
kami, fiołkami, bluszczami i innymi kwi-
tami. Miała głęboką, wewnętrzną potrze-
bę obcowania z naturą. Z pasją i radością
aranżowała ogród wokół letniego domu
w Beskidzie Wyspowym. Aby ułatwić sobie
dojazdy na wieś, zrobiła prawo jazdy, bę-
dąc już na emeryturze.

Joanna Korzeniak
Joanna Perzanowska
korzeniak@iop.krakow.pl
perzanowska@iop.krakow.pl
Instytut Ochrony Przyrody PAN
al. Adama Mickiewicza 33, 31-120 Kraków

Na krakowskich plantach
z mężem Tadeuszem (marzec 2016 r.)
fot. Marta Wojewoda

